
HEDEENDAAGSE TEXTIELKUNST EN DE INTERNATIONALE BIENALE VAN TEXTIELKUNST TE LAUSANNE

door Elsje Janssen

Wat wordt verstaan onder "hedendaagse textielkunst"?

Vanzelfsprekend denken we aan een kunst waar gebruik wordt gemaakt van wol, katoen en andere natuurlijke- en synthetische draden en stoffen; een kunst met een grote tactiele waarde. Echter het woord dekt de lading al lang niet meer. Waarom niet? Welke evolutie heeft zich afgespeeld binnen deze kunsttak?

We kunnen een onderscheid maken tussen de traditioneel werkende kunstenaars enerzijds en de experimentele, vernieuwende kunstenaars anderzijds.

De eerste groep bestaat uit schilders die een kanton maken en samenwerken met wevers die dit onderwerp uitvoeren op een haute-lisse of een basse-lisse getouw (vertikale of horizontale ketting). De regels van de tapijtkunst worden hierbij gerespecteerd en men werkt voort in de traditie van een eeuwenoude kunsttak. Vanaf het begin der jaren '60 is de scheppend kunstenaar ook uitvoerder.

Onder invloed van textielkunstenaars uit het Oostblok (zoals daar is Magdalena Abakanowicz), gingen een aantal kunstenaars een nieuwe richting op waarvan de resultaten merkbaar zijn in het gebruikte materiaal, de toegepaste technieken en de grootte van de stukken.

Materialen als wol, katoen, vlas, jute, sisal, vilt en bont werden aangevuld met zeildoek en andere stoffen, producten uit de natuur, leder, papier, kunstvezels zoals nylon, plastics, rubber, metalen — vooral ijzerdraad — en edelmetalen. Ze werden gebruikt om het gewenste resultaat te bereiken, om het uitzicht mede te bepalen. Zo kon men het werk volledig effen maken maar ook d.m.v. de verschillende materialen, verschillende diktes, verschillende textuur en verschillende technieken een werk in reliëf laten ontstaan.

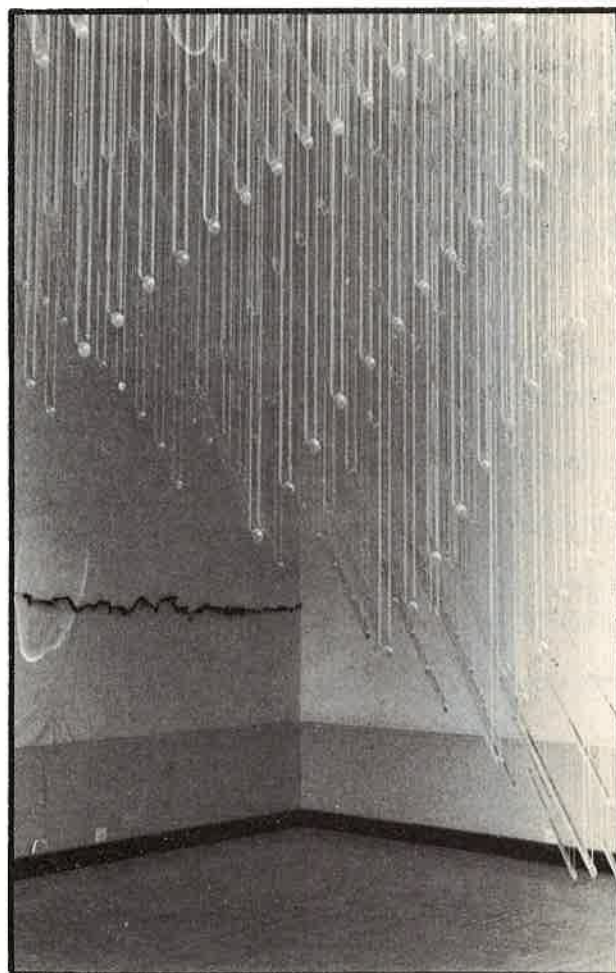
Men experimenteerde volop, vrij van elke dwang, spontaan, brekend met de regels. Alle soorten ongebruikelijke materialen werden sa-

mengebracht.

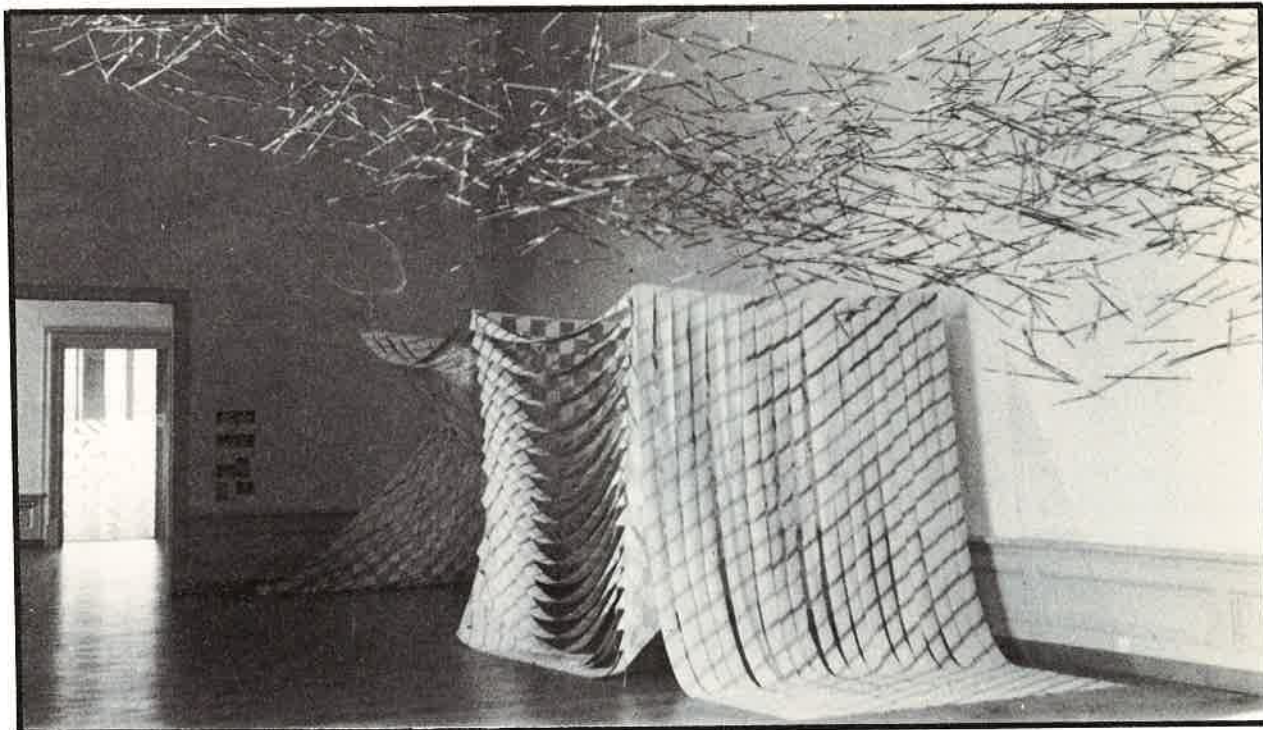
Naast de traditionele technieken als weven, knopen (macramé e.a.) en kantslagen, werden ook vlecht-, brei-, en haaktechnieken aangevend. Allerlei combinaties met geborduurd, beschilderd, bespoten, bedrukt en gebatikt textiel werden uitgeprobeerd en genaaiide of gekleefde applicaties kwamen tot stand.

Het werk kwam los van de muur. Men evolueerde naar een drie dimensionale, monumentale textiel- of metaalsculptuur waarbij het esthetisch-artistieke effect hoofdzaak was. Een definitie is niet meer aanwezig.

In hoeverre hier nog sprake kan en mag zijn van textiele kunst blijft een open vraag. Men moet de term niet meer in de nauwe zin van het woord opvatten. De hedendaagse textielkunst, met gebruik van niet-textiele materialen, is gegroeid uit een zuivere textiele kunst en vraagt nu om een andere terminologie.

-
1. Larry Kirkland, "Aurora", 1983, 6x3, 5x7 m
Op de achtergrond: Goro Nagano, "Mountains", 1983, 0,8x5,5 m
-

2. Maki Nakagawa, "Psyche", 1983, 3x7, 5x7,5 m. Op de achtergrond :
 Marisa Bandiera- Cerantola, "La chaîne se trame elle-même", 1982, 2,4x2, 4x11 m

De tweejaarlijkse Internationale Biennale van Textielkunst te Lausanne, die in 1962 voor het eerst werd georganiseerd door het C.I.T.A. M. (Centre International de la Tapisserie Ancienne et Moderne), geeft ons een overzicht van de evolutie in de textiele kunsten.

Het initiatief van Pierre Pauli en Jean Lurçat werd genomen met de bedoeling de wandtapijtkunst nieuw leven in te blazen. De eerste biennale liet een vernieuwing zien binnen de traditie van het klassieke wandtapijt (waarbij van een ontwerpkarton en een getouw gebruik werd gemaakt). Op de tweede biennale (1965) waren reeds enkele experimentele textielkreaties aanwezig en de daarop volgende malen gingen deze een steeds grotere plaats innemen binnen de tentoongestelde werken, zodat in 1973, '75 en '77 zelden nog een echt "wandtapijt" te bemerken was. De negende biennale bracht ons louter vernieuwing en de voorlaatste (1981) bracht de toeschouwer in verwarring door de vele verschillende stijlen en uitzichten.

Om het publiek beter in staat te stellen de hoofdlijnen in de textielkunst te zien, hebben de organisatoren drie thema's vooropgesteld die een volledig beeld van de hedendaagse trends in de textielkunst moeten geven.

In 1983 was het thema "Textiel kreeërt zijn eigen omgeving" ("Fibre et l'Espace"; "Environment"). Voor '85 is het "Textiel-sculptuur" en voor '87 "Textielkunst gaat terug naar de muur".

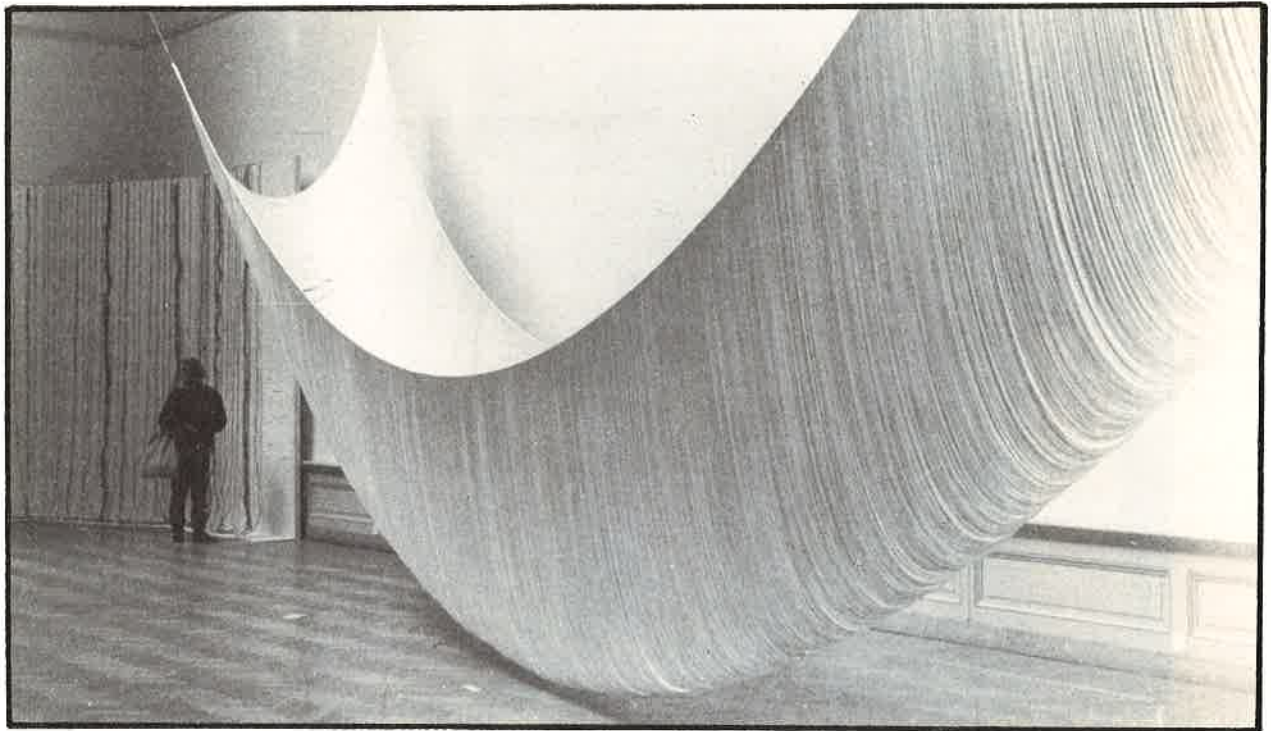
Het beoogde resultaat van een dergelijk opzet werd jammer genoeg niet meteen bereikt. Dit komt o.a. doordat het wandtextiel terug een ervaring kent en doordat het zwaartepunt in de evolutie vandaag in het object en in de meer kleinschalige werken ligt.

Tevens was het zo dat op de biennale niet alle werken voldeden aan het vooropgezette thema. Environment houdt in dat wordt omgeven, wordt ingesloten, dus dat de toeschouwer zich in een ruimte begeeft en er door opgenomen wordt.

Een zeer geslaagde realisatie was die van Gerhardt Knodel (USA). Zijn werk nam een ganse zaal in beslag en bestond uit reeksen hangende stokken waarover vaandels van verschillende kleuren neerhingen. Zittende in een leunstoel temidden van de donkere kamer, kon de toeschouwer genieten van de speciale lichteffecten en deze "omgevende" kunst.

"Surprise for Cinderella" van Jarmila Machova (USA), nodigde de bezoeker uit om zich tussen de opgehangen vormen te bewegen. Het werk werd gemaakt voor een paar performances met een danser die door zijn bewegingen langzaam verandering bracht in de vormen, de textuur en de kleuren.

Het prachtige werk "Aurora" van Larry Kirkland (USA) bestaat uit meer dan tweehonderd plexi staven die schuin laddersgewijs opgehangen zijn aan nylondraden die turkoois geverfd zijn en naar boven toe overlopen in

3. Akio Hamatani, "White Boat", 1982, 4x12x2 m Op de achtergrond :
 Marinette Cueco, "Environnement de fils d'herbes tressées", 1982-1983, 4x10x0,01 m

wit. Dit kunstwerk is ontstaan na een natuurervaring van licht en kleur op een late zomernacht in Noord Alaska en heeft de kracht de toeschouwer steeds meer te boeien.

Eveneens geïnspireerd op natuurfenomenen zijn "Cloud Labyrinth" van Lenore Tawney (USA) en "Dutch Wind" van Jeannette Olaessens en Hannie Kortland (Nederland). Jammer genoeg waren deze twee monumentale realisaties voor het publiek afgesloten opgesteld, zodat men niet de neiging onderging zich te laten opnemen.

Desondanks komt bij het zien van het blauw-witte linnen, waarvan de horizontale strepen op verschillende afstanden gebroken worden door de inbreng van houten stokjes, de gedachte op van fel wapperend zeildoek op een koud strand.

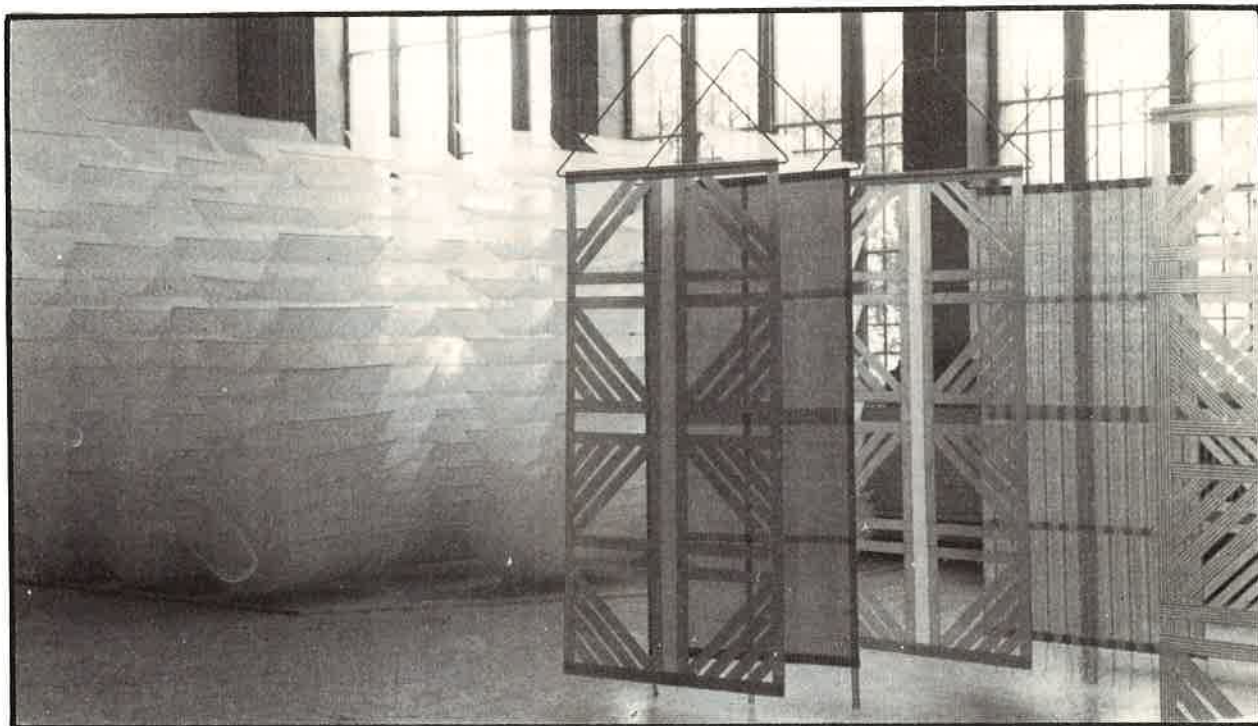
De reden van de opmerkelijke tegenwoordigheid van Japan op de biënnale (zeven deelnemers), is te zoeken in de architecturale traditie met haar luchtige volumes, haar mobiele tussenschotten en haar decoratieve elementen welke volledig geïntegreerd zijn in een conceptie die bijna een ritueel van de ruimte is. Een zeer behagend kunstwerk is "Psyche" van de 24-jarige Maki Nakagawa. Een wolk van met felle kleuren omwonden staafjes, kris-kras opgehangen als een mobiel, krijgt het effect van een zwevende mikado. Hier omheen en onderdoor wandelend – uitwijkende voor de laag hangende stokjes – krijgt de bezoeker een licht en vrolijk gevoel. De vibra-

tie van kleur, licht en wind mengt zich in de ruimte.

Akio Hamatani's creatie, "White Boat", boeit – ondanks het hernemen van vormgevingen – om een andere reden. Tussen twee koorden van twaalf meter lengte hangen witte rayonnedraden die sierlijke bogen vormen. De kunstenaar is geïnteresseerd in de relatie tussen draden en ruimte. Zijn werk imponeert niet doordat de toeschouwer er in opgenomen wordt, maar doordat de ruimte het werk opneemt; de gebogen lijn van de draden is volledig in harmonie met de vormgeving.

Ook noemenswaardig is de realisatie van Machiko Agano. Hier zijn het transparante, zijden stroken die gebogen opgehangen zijn tussen rijen stokjes. Er is eveneens geen scheiding tussen het "object" en de ruimte rondom. Het is echter zeer jammer dat het publiek niet in de mogelijkheid was omheen het werk te wandelen. Dit is echter niet het enige werk dat in een hoek werd geduwd. Hetzelfde lot was "La chaîne se trame elle-même" van Marisa Bandiera-Cerantola (Italië) beschoren. Zo ook "Prisma" van Joyce Crain (USA) een environment dat als beeldhouwwerk, textielkunst en lichtschildering werd beschreven en "Marché Oublié" van de Belgische Bernadette Lambrecht die in vulle houten kistjes allerlei verschrompelde groenten van papier en stof tentoon stelde.

De "omgevende" kunst van Bella Tabak Feldman (USA) kwam mijns inziens niet volledig

4. Elsie Giauque, "Espace en Or", 1982-83, 4x7x9 m en : Machiko Agano, zonder titel, 1982, 2,4x6,3x3.3 m

tot haar recht daar de kleine museumtuin met vijver, waaromheen het werk omgesteld stond, niet voldoende ruimte bood.

Het is betreurenswaardig dat Guy Houdouin's (Frankrijk) "Temple de Patak", die als tent bedoeld was, uit plaatsgebrek op verkleinde schaal vlak tegen de muur werd opgehangen. Het werk bestaat uit een technisch perfect uitgevoerd vlechtwerk van papierstroken die met acryl gekleurd werden. In de oorspronkelijke afmetingen (2,3 x 4 x 4 m) zou dit werk beslist bevredigen.

Interessant, maar niet beantwoordend aan het thema van de biënnale, is de realisatie van Patricia Campbell (USA), Marinette Cuseo (Frankrijk) 's "Environnement de fils d'herbes tressées" dat mooi maar niet "omgevend" is en Karen Hansen (Denemarken) die met ijzerdraad in sprang of Egyptisch vlechtwerk haar "Déroutement de grilles" maakte.

De pionierster van de huidige textielkunst, de in 1900 geboren Elsie Giauque, was ook op deze biënnale weer vertegenwoordigd maar ze stelde teleur. Haar "Espace en Or" heeft niet meer dezelfde impact als haar werk van weleer.

Een groot deel van de overige kunstwerken was louter tweedimensionaal of konden niet zonder een wand bestaan en beantwoordden zodoende niet aan de thematiek van de tentoonstelling.

Naast de biënnale zelf werden vijfendertig maquettes geëxposeerd van inzendingen die niet tot de geselecteerde werken behoorden. Frankrijk en België waren hier zeer goed vertegenwoordigd. Opmerkelijk waren de soms zeer interessante en boeiende creaties, die in monumentale uitvoering de bezoeker beslist "opgenomen" zouden hebben. Om deze, en ook om een aantal tentoongestelde textiele kunstwerken, was het jammer dat niet meer tentoonstellingsruimte voorhanden was.

Een degelijk overzicht van wat zich afspeelt op het vlak van de textiele kunsten bood deze 11de biënnale niet, daar ze moet gezien worden in relatie met de 12de en de 13de biënnale. Pas dan, in '87, kunnen we een vollediger oordeel geven.

We moeten echter ook bedenken dat zelfs een tentoonstelling als de Internationale Biënnale te Lausanne, geen algemeen beeld kan geven van wat reilt en zeilt op gebied van de hedendaagse textielkunst. Het selecteren van de werken houdt altijd een beperking in.

Maar, stelt men zich met een gerechtvaardigd enthousiasme open voor deze biënnale, dan schenkt alleen al de oorspronkelijkheid die sommige kunstenaars aan de dag leggen veel kunstgenot. Laten we hopen dat dit in de toekomst zo mag blijven !